

บทที่ ๔

แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน ตามหลักพุทธธรรม เขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ความสมานฉันท์ของสังคมไทยมีการพัฒนาระบบคิดและระบบสังคมมาตั้งแต่สมัยโบราณ คือ ความสงบร่มเย็น ความอยู่เย็นเป็นสุข ความสมัครสมานสามัคคีกันอันเป็นรากฐานสำคัญที่เอื้อให้คุณค่าเหล่านั้นดำรงอยู่ในสังคมและชุมชน ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงความสมานฉันท์ จึงสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดความเจริญก้าวหน้าของสังคมนั้นๆ ได้ เนื่องจากประชาชนใช้สติปัญญาและเหตุผลมากกว่าการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา มีระบบการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่ดีทำให้ไม่ลุกลามจนกลายเป็นการใช้ความรุนแรงต่อกัน การพยายามเสริมสร้างศักยภาพของสังคมในการใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหา จึงเป็นหัวใจสำคัญของการทำให้สังคมนั้นมีความเจริญงอกงามมีอารยธรรมและเกิดความผาสุกแก่ประชาชนในส่วนรวม

จากการศึกษาวิจัยการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในเขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่านครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยกเอาหลักสารณียธรรม ๖ ประการ ที่พอจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชน ซึ่งประกอบไปด้วย (๑) เมตตาภาวกรรม แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน (๒) เมตตาวจีกรรม สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ (๓) เมตตาโมหกรรม ตั้งจิตปรารถนาดี (๔) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน (๕) สีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม (๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สันทุกข์ หรือขจัดปัญหา^๑

ธรรม ๖ ประการนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวว่า “เป็นสารณียะ ที่ทำให้เป็นที่ระลึกถึงทำให้เป็นปิยกรรม คือ ทำให้เป็นที่รักของบุคคลที่พบเห็นและเป็นครุกรรม คือ ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความกลมกลืนเข้าหากันได้และเพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท เพื่อความสามัคคีเป็นเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”^๒

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๓.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ในการทําวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านได้ให้ความคิดเห็นสอดคล้องเกี่ยวกับความสมานฉันท์ว่า “ความตั้งใจปรารถนาดีความมีเมตตาต่อกันทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างกลมกลืนสงบสุขเป็นไปอย่างเรียบร้อยและงดงาม ผู้คนมีน้ำใจไมตรีประชาชนได้ร่วมกันแสดงออกถึงความรักความห่วงใยในผืนป่า รวมทั้งความพร้อมเพรียงกันมาทำกิจกรรมร่วมกันแสดงออกถึงความสมานฉันท์ของชุมชน”^๓ ในการให้สัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงแนวทางสมานฉันท์ว่า “คนจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนทุกฝ่าย ทำให้เกิดมีกำลังใจในการทำงานเป็นหมู่คณะมากขึ้น และให้นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้เราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาป่าและพัฒนาชุมชนบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้อย่างตลอดรอดฝั่ง”^๔ ซึ่งก็มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “การที่ทุกคนคิดพูด ทำ ด้วยความเมตตาเมตตาเมตตาเมตตาเมตตาต่อกันแต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงานประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ตนแก่ผู้อื่นและแก่ชุมชนแก่ประเทศชาติการที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฎกติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกันก็จะเป็นผลดีต่อส่วนรวม”^๕

การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุผล หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ ยังมีพร้อมมูลในกาย ในใจของคนในชุมชน ก็มั่นใจได้ว่าการจัดการป่าชุมชนจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดต่อไปได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักสัจธรรมมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการกับป่าชุมชนของบ้านทุ่งผิงแห่งนี้ จะเห็นได้ว่าแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนตามหลักพุทธธรรม เขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและได้เรียบเรียงเนื้อหาตามความสำคัญของคุณธรรมเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

๔.๑ แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านกายเมตตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวถึง หลักเมตตาภาวกรรม เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ว่า “ความมีเมตตาต่อกันก็ดีการแสดงกิริยาอาการสุภาพต่อกันก็ดี การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัจมาการะกัฏฐิ ล้วนทำให้ชุมชนสังคมเกิดความสงบสุข และการจะทำได้ก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน แสดงไมตรีและหวังดีต่อ

^๓ สัมภาษณ์ นายภูเบศ พุฒิรัตนพร, นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ นายสม ศรีวิชัย, ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านทุ่งผิง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นายสวาท ศรีวิชัย, ผู้ใหญ่บ้านทุ่งผิง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

คนในชุมชน รวมทั้งเพื่อนร่วมงานก็จะทำให้การร่วมกิจกรรมของชุมชนเป็นไปอย่างเรียบง่าย”^๖ ซึ่งก็สอดคล้องกับการให้ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านที่กล่าวว่า “การช่วยเหลือส่งเสริมธุรกิจต่างๆ ด้านกำลังใจด้วยความเต็มใจ การทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกัน และมีความเสียสละต่อผู้อื่น ช่วยเหลือขนขวายการทำงานในสิ่งที่ตนเองสามารถกระทำได้ รู้จักปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือบุคคลอื่นเมื่อประสบภัย ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมสำรวมระวังในสิ่งไม่ดีทางกาย และไม่ใช้กำลังเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ จากการทำหน้าที่ของตน”^๗ จากการให้สัมภาษณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การไม่เบียดเบียนรังแกกัน การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนให้ได้รับความทุกข์ ก็เป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ การแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมชุมชนได้อีกวิธี ขณะเดียวกันการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนทางด้านกายเมตตาประกอบไปด้วย

๔.๑.๑ การแสดงกิริยาสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ตรงกับภาษาบาลีว่า นิวาตะ แปลว่า ไม่มีลม ไม่พองลมควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพปกติที่เป็นจริง เหมือนลูกโป่งที่ยังไม่อัดลมเข้าไปเป็นการตระหนักในตัวเองแล้วสามารถวางตนได้ถูกต้องเหมาะสมไม่หยิ่งยโสโอหัง ไม่โอ้อวดเกินความจริงไม่ยกตนสูงและกดคนอื่นให้ต่ำมีความสุขสุภาพให้เกียรติผู้อื่น รู้กาลควรไม่ควรลดความเย่อหยิ่ง ลดความหยาบกระด้าง และไม่ให้หลงยึดติดอยู่ในลาภ ยศ อำนาจและตำแหน่งไม่มองคนด้วยสายตาเหยียด ๆ รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่มากกว่าทั้งด้านชาติวุฒิ วิทยุฒิ และคุณวุฒิ รู้จักให้เกียรติแก่สตรี และพร้อมที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่นการแสดง ความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจไม่ใช่แสร้งหรือแสดงอาการจนกลายเป็นการประจบสอพลอ

๔.๑.๒ การช่วยเหลือส่งเสริมการทำงานด้วยความเต็มใจ แรงจูงใจที่จะทำให้มีการช่วยเหลือส่งเสริมในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนควรมีหลักประพฤติปฏิบัติกับคนในชุมชน ดังนี้ คือ ฝึกตนเองให้เป็นคนมีวินัย รับฟังความเห็น ก่อนที่จะตัดสินใจทำ ต้องเป็นคนมีความคิดริเริ่มอย่าเป็นแค่คนที่รอแต่ผลลัพธ์ อย่าวิพากษ์วิจารณ์ผู้บริหารระดับที่สูงกว่า ทำทีละเรื่อง และทำทีละอย่าง มีการตอบสนองเสมอๆ ทำให้เกิดการยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นผู้นำจากแถวหน้า บอกความจริงให้รู้โดยเร็ว อย่าสร้างความวิตกกังวล แต่ให้ความใส่ใจกับพวกเขา ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้กับการที่จะเป็นผู้นำที่แท้จริง มองให้เห็นถึงศักยภาพว่า “ทุกคนทำได้” รู้จุดแข็งของแต่ละคน และช่วยให้มีการแสดงออกมา เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานด้วย ไม่ทำตัวเป็นคน “ฉันทเป็นคนที่ต้องถูกเสมอ” ปลุกฝังพลังแห่งความอุ่นใจ ค่อยๆ ลดความขัดแย้งลง หมั่นเรียนรู้อยู่เสมอ สร้างการทำงานให้เป็นแบบแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

^๖ สัมภาษณ์ นายภูเบศ พุฒิรัตนพร, นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๔.๑.๓ สร้างกุศลกรรมทางกายที่ดีต่อกัน คำว่า กุศลแปลว่า ดี เหมาะสม มีประสบการณ์ ชำนาญ การทำกุศลจึงแปลว่าการทำความดี การทำสิ่งที่เหมาะสม การทำดีนั้นผลแห่งกรรมดี จะตกแก่ตนแก่ผู้อื่นหรือแก่สังคมก็ได้ ตามหลักพระพุทธศาสนาของไทยนั้น ถือว่าใจเป็นใหญ่ที่สุด ใจเป็นสิ่งที่ จะบังคับกายและวาจาให้กระทำหรือไม่กระทำการใดๆได้ ใจจึงเป็นตัวควบคุมให้คนประกอบกิจที่เป็นกุศลได้กิจที่เป็นกุศลจะเกิดความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เพราะความโลภ โกรธ หลงเป็นต้นเหตุแห่งการทำที่ไม่เป็นกุศลทั้งหลาย หากขจัดเหตุทั้ง ๓ ประการนี้ได้ จะทำการสิ่งใดย่อมเป็นกุศลทั้งสิ้น เพราะเป็นการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของความไม่โลภไม่โกรธ ไม่หลง

ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “การที่เรามีเมตตาในการช่วยเหลือเพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ถือว่าการกระทำของผู้ที่ไม่โลภ ย่อมจัดเป็นกุศล การรู้จักข่มใจไม่โกรธ เมื่อผู้อื่นทำให้โกรธหรือเมื่อตนเองทำสิ่งใดผิดพลาด ก็ไม่โกรธตัวเองไม่พาลโกรธสิ่งอื่นๆ ก็ย่อมจัดว่าได้ทำกุศล”^{๘๘} สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลกการอะลุ่มอล่วยแก่กันอาจจะใช้เวลาพอสมควรในการจัดการ ควรมีการประนีประนอมระหว่างภาครัฐกับประชาชนมีความเอื้อเฟื้อต่อกันและการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน”^{๘๙}

ความเมตตาทางกายต่อกันอย่างเต็มใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง รวมทั้งการแบ่งปันเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ประพฤติตนตามกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ และมีความเห็นชอบร่วมกัน ยอมรับเหตุผล ความคิดเห็นที่แตกต่าง ด้วยใจที่เป็นธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ถึงแนวทางในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชน ในการจัดการป่าชุมชนบ้านทุ่งผึ่ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ตามหลักสารณียธรรม ๖ ประการ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านได้ให้ความเห็นว่า “เราต้องเป็นต้นแบบด้านผู้นำทางจิตวิญญาณ ไม่ทำตัวให้มัวหมองเกี่ยวข้องกับอบายมุข ให้โอกาสคนที่กล้าแสดงออกในทางที่ดีกว่า ใช้หลักธรรมชักนำ ปลุกจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมรอบข้าง ยกย่องผู้ที่ประสบความสำเร็จ ทำประโยชน์ต้องออกมาจากใจคิดทำดี มีประโยชน์ต่อผู้อื่น และไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น แบ่งปันโอกาส แบ่งปันสิ่งของ และบอกต่อสิ่งที่ทำดีแล้วกับผู้อื่น จัดสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สู่ชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจวัฒนธรรม ของชุมชน ตั้งมั่นให้อยู่ในศีล ๕ ประพฤติตนให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ในการสมานฉันท์นั้น ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยกันแก้ปัญหา ไม่สร้างปัญหาเพิ่ม ช่วยกันสอดส่องดูแล”^{๙๐} และได้มีความคิดเห็นที่มองว่าความ

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์นันทคุณ, เจ้าคณะอำเภอสันติสุขจิตติมศักดิ์ จังหวัดน่าน, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระสมุห์ธีรวัฒน์ ธีรวิพัฒน์, เจ้าสำนักสงฆ์บ้านห้วยยาง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สมานฉันท์จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการพูดคุยไกล่เกลี่ย โดยยึดประโยชน์ชาวบ้านเป็นที่ตั้ง “มีการพูดคุยกันในเบื้องต้น เป็นข้อตกลงระหว่างผู้นำด้วยความนับถือกัน ตามหลักสากลทั่วไป ตามกฎระเบียบของชุมชนที่กำหนดไว้ มีการกล่าววาจาตักเตือนกัน ด้วยความหวังดี มีการใช้หลักคุณธรรมในการพูดคุยประชุม เพื่อทำความเข้าใจในการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ โดยยึดผลประโยชน์ของชาวบ้านเป็นที่ตั้ง เพื่อความเสมอภาคกัน ในการใช้ประโยชน์จากผลผลิตของป่าชุมชน มีการแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ความร่วมมือกับชุมชน และชุมชนมีกิจกรรมที่ไม่ผิดต่างไปจากกฎระเบียบ มีความเห็นที่ยอมรับตรงกันในเรื่องการจัดการป่าชุมชนเป็นหลัก”^{๑๑} สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านกล่าวว่า “ชาวบ้านก็ให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชน มีการกล่าววาจาเป็นไปในทางที่สุภาพ มีการอะลุ่มอล่วยกัน มีความปรารถนาดี อยากให้ชาวบ้านมีที่ทำกิน และทำเกษตรกรรม เลี้ยงชีพได้ ผลผลิตได้แบ่งปันสู่ชุมชนอยู่เสมอ และการใช้ผลผลิตก็เกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกันอยู่ มีการละเมิดข้อบังคับบางอย่าง แต่ก็เพื่อดำรงชีพในชีวิตประจำวันเท่านั้น มีการกระทบกระทั่งในความคิดเห็นที่ต่างกันอยู่ แต่ก็มีการเจรจาพูดคุย อะลุ่มอล่วยกันตามความเหมาะสม มีการตักเตือนพูดคุย”^{๑๒} สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านได้กล่าวว่า “ไม่ค่อยมีอาการกิริยาที่เป็นมิตรถืออำนาจรัฐเข้ามากระทำจะให้ชาวบ้านยอมรับตามระเบียบโดยไม่ค่อยฟังเสียงชาวบ้าน และไม่ถามความคิดเห็นของคนในพื้นที่ที่มีการบอกกล่าวด้วยวาจาที่ฟังดูดี แต่ไม่ประสงค์ดี ด้วยเหตุว่าจะขอคืนพื้นที่อย่างเดียว โดยไม่ฟังเสียงทักท้วงจากชาวบ้านหน่วยงานภาครัฐ ไม่คิดที่จะสร้างประโยชน์จริงๆ โดยหวังแต่จะยึดคืนพื้นที่ไปเป็นของรัฐอย่างเดียว แต่มีการสร้างประโยชน์แค่การเข้ามาทำแหล่งน้ำใช้สอยเท่านั้น (ประมง) ไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากป่าโดยเสมอภาคกัน ไม่เอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ ๙๐% มีการไกล่เกลี่ยข้อบังคับ ๑๐ % มีมุมมองที่ต่างกันระหว่างภาครัฐกับประชาชน ในความคิดเห็นอยากให้ชาวบ้านเป็นคนกำหนดชะตาของป่าชุมชนมากกว่า และมีมุมมองว่าเหตุผลของภาครัฐนำมาปฏิบัติในพื้นที่จริงไม่ได้”^{๑๓} และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนกับแนวทางในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทุกคนทุกฝ่ายก็จะร่วมกันหาทางออกเพื่อสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยอาศัยหลักกายเมตตา แต่ในบางครั้งก็จำเป็นต้องใช้กฎระเบียบ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านได้กล่าว

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายสวาท ศรีวิชัย, ผู้ใหญ่บ้านทุ่งผึ้ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายสม ศรีวิชัย, ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านทุ่งผึ้งตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายไชยวัฒน์ สมพรหม, ประธานเหมืองฝาย บ้านทุ่งผึ้ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ว่า “ให้ชุมชนร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ของป่าชุมชนต้องยึดชุมชนเป็นหลัก หาข้อบัญญัติที่ชัดเจน ทำเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อมีการละเมิดทำลายให้เสื่อมสภาพควรมีบทลงโทษ”^{๑๔}

จะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมแนวทางการเสริมสร้างสมานฉันท์ด้านกายเมตตา ในมุมมองของประชาชนกับภาครัฐจะมีความแตกต่างกันอยู่ แต่ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับในหลายบริบทได้ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของผู้นำชุมชน การแก้ปัญหาต่างๆระหว่างภาครัฐกับประชาชนและการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นความขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งผึ้งระหว่างภาครัฐกับประชาชน เกิดขึ้นเพียงส่วนน้อยผู้นำชุมชนบริหารจัดการตามวิถีดั้งเดิม ไม่ค่อยมีข้อพิพาทที่รุนแรงเกิดขึ้น การดำเนินการของภาครัฐก็เป็นไปอย่างประนีประนอม เมตตา เห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อกันเป็นอย่างดี

ตารางที่ ๔.๑ หลักสารนิธรรมด้านเมตตากายกรรม ๓ ประการ

ลำดับ	หลักสารนิธรรมด้านเมตตากายกรรม ๓ ประการ
๑	การแสดงกิริยาสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน ความอ่อนน้อมถ่อมตน
๒	การช่วยเหลือส่งเสริมการงานด้วยความเต็มใจ
๓	สร้างกุศลกรรมทางกายที่ดีต่อกัน

๔.๒ แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านวจีเมตตา

ในการศึกษาวิจัยแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนตามหลักพุทธธรรม เขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่านในครั้งนี้อาจการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงเมตตาวจีกรรมไว้ว่า “การใช้คำพูดที่ดีงามด้วยความรักและความปรารถนาดีต่อกันก็จะทำให้การสร้างสมานฉันท์เป็นไปได้ง่ายขึ้น”^{๑๕} สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ให้ความคิดเห็นว่า “การรู้จักพูดให้กำลังใจกันและกันในยามที่ต้องพบกับความทุกข์ความผิดหวังหรือความเศร้าหมอง ไม่พูดจาซ้ำเติมกันกลางในยามที่ไม่มีใครโดยเฉพาะคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามต้องทั้งต่อหน้าและลับหลัง แนะนำในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์พูดด้วยความจริงใจต่อบุคคลอื่นพูดความจริงไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวที่จะก่อให้เกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว”^{๑๖} และได้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่าน

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายภูเบศ พุฒิตนพพร, นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายประวิตร ก้อนบาง, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางภควดี เสียงหวาน, กำนัน ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

กล่าวว่า “การที่เราไม่พูดส่อเสียดบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ ไม่ดูถูกคนที่ด้อยกว่าตนเอง และไม่พูดให้คนอื่นเกิดความเข้าใจผิดจนทะเลาะกัน และพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียวกันนั้น จึงจะสร้างความสมานฉันท์ได้”^{๑๗}

ดังนั้นแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยใช้หลักสารณิธรรมด้านวจีเมตตา ก็เป็นการพูดคุย และสื่อสารกัน ด้วยความเข้าใจเห็นอกเห็นใจเป็นหลักสำคัญ พอจะจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

๔.๒.๑ การใช้คำพูดที่ดีงาม ด้วยความรักและปรารถนาดี

ในการสร้างความสมานฉันท์ของของพื้นที่ป่าชุมชน การพูดนับเป็นพฤติกรรมการใช้ภาษาที่ใช้มากเป็นอันดับ ๒ รองจากการฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมการใช้ภาษาที่ใช้มากที่สุด นอกจากฟังเสียงอื่นแล้ว สิ่งที่เราฟังก็คือเสียงพูดนั่นเอง จะเห็นได้ว่า ในการเข้าไปสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่แต่ละครั้ง ต้องใช้การพูดตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบ การเจรจาจำเป็นต้องใช้วาจาที่สุภาพ มีความจริงใจต่อกัน เป็นไปด้วยความเห็นอกเห็นใจ การพูดช่วยให้ประสบผลสำเร็จทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบกิจการงานต่าง ๆ จนมีผู้เห็นความสำคัญของการพูด และได้ประมวลไว้ด้วยถ้อยคำเป็นภาษิตข้อคิด ที่คมคายมากมาย เช่น “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา” และ “พูดดีเป็นศรีแก่ตัว พูดชั่วอัปราชัย” เป็นต้น มนุษย์จำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกให้ผู้อื่นรับรู้ ทักษะหนึ่งที่ใช้ในการสื่อสาร คือ การพูด ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต และสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จึงจำเป็นต้องอาศัยจรรยาบรรณ และคุณธรรมในการพูด การพูดโดยมีจรรยาบรรณและคุณธรรมในการพูด จึงเป็นการจรรโลงสังคมได้อีกทางหนึ่ง มารยาทในการพูดก็คือผู้พูดที่มีกิริยาวาจาเรียบร้อย ท่าทางสง่างาม อ่อนโยนสุภาพ หน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ใช่ท่าทางประกอบคำพูดให้มากจนเกินไป ย่อมช่วยเสริมสร้างให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือเลื่อมใสแก่ผู้พูดได้ เป็นอันมากในการพูดที่พึงปฏิบัติมีดังต่อไปนี้ (๑) เมื่อเจอนำต้องรู้จักกล่าวคำทักทาย เมื่อมีผู้แนะนำให้รู้จัก ควรลุกขึ้นทักทายอย่างกระฉับกระเฉงแต่เรียบร้อย เดินไปยังที่พูด หยุดเว้นระยะเล็กน้อย แล้วจึงกล่าวคำทักทายหรือคำปฏิสันถารที่เหมาะสม (๒) ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ผู้พูดที่ดีต้องเป็นคู่สนทนาที่ดี ให้เกียรติและรับฟังผู้อื่นด้วย กรณีพูดในที่ประชุมเมื่อมีเสียงปรบมือหรือเสียงหัวเราะขณะพูดควรหยุดพูดชั่วคราว รอให้เสียงนั้นเบาลงหรือหยุด จึงค่อยพูดต่อไป ถ้าเป็นระหว่างการสนทนาควรหยุดพูดตามความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สนทนาบ้างเมื่อพูดจบแล้วหยุดเว้นระยะเล็กน้อย ก้มศีรษะให้แก่ผู้ฟังแล้วกลับไปยังที่เดิม (๓) ต้องรู้จักควบคุมอารมณ์และน้ำเสียง เมื่อมีผู้ฟังบางคนโห่ร้องหรือล้อเลียนระหว่างพูด อาจทำให้อารมณ์เสียได้ ผู้พูดต้องใจเย็นและควบคุมน้ำเสียง ตลอดจนกิริยาวาจาของตนไว้ให้สุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ทั้งต้องไม่พูดตดเสียงให้ผิดปกติไปจากน้ำเสียงที่เคย

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ พัฒนใหญ่ยิ่ง, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดน่าน, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พูดตามปกติในชีวิตประจำวัน (๔) ต้องไม่พูดจาตู่ถูกหรือข่มขู่ผู้ฟัง เมื่อพูดต่อหน้าที่ประชุม ไม่ควรพูดอวดตนหรืออวดภูมิรู้ รวมทั้งไม่ควรใช้กิริยาจาเจิงตู่ถูกก้าวร้าว หรือข่มขู่ผู้ฟังแต่อย่างใด (๕) ต้องรู้จักใช้คำสุภาพ เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้อื่นระหว่างการสนทนา ไม่ควรพูดจาหยาบคายรุนแรง แต่ควรรู้จักกล่าวคำขอบคุณขอโทษ หรือเสียใจในโอกาสอันเหมาะสม

การพูดคุยเป็นการสื่อสารที่สำคัญและยังช่วยเสริมสร้างความสมานฉันท์ระดับชุมชนให้เกิดขึ้นได้ดังนั้นผู้พูดที่ดี ควรคำนึงถึงรายละเอียดต่อไปนี้ด้วยคือพูดดีได้ต้องเริ่มจากการคิดดีการพูดที่ดีไม่เพียงแต่สะท้อนการให้เกียรติและเคารพในตัวตนอื่น แต่ยังสะท้อนถึงการให้เกียรติและเคารพตนเองอีกด้วยการพูดที่ดีต้องได้รับการอบรมที่ดีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีการพูดจาดีต่อกันพูดด้วยคำสุภาพมีหางเสียงมีมารยาทไมตรีจิตไม่พูดคำหยาบไม่ใส่ร้ายไม่ตะคอกตะเบ็งใส่กันไม่ประชดประชันมีน้ำเสียงแวดวาทและท่าทีที่ดีขณะพูดในการพูดถูกกาลเทศะ ให้รู้ว่กำลังพูดในสถานที่ใดพูดกับใคร และพูดเพื่ออะไร การพูดให้มีเนื้อหาสาระ มีประโยชน์ มีการกำหนดจุดประสงค์ของการพูด มีขอบเขตชัดเจนตรงประเด็นน่าสนใจน่าฟังเข้าใจง่ายและพูดให้เกิดความรู้สึกร่วม มีการตั้งคำถาม ช่วยกันหาคำตอบเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้ ใช้ภาษาพูดเป็นภาษาท้องถิ่น ก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่วมได้ซึ่งก็ตรงกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวไว้ว่า “การใช้คำพูดที่ดีงามด้วยความรักและความปรารถนาดีต่อกันก็จะทำให้การสร้างคามสมานฉันท์เป็นไปได้ง่าย”^{๑๘}

๔.๒.๒ การพูดแต่ความจริง เป็นข้อเท็จจริง ในแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้วยวจีเมตตา โดยที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว จากการให้ความเห็นในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย คุณค่าและหน้าที่ในอันที่จะยึดถือสัจจะและการกล่าวแต่คำอันเป็นความจริง และการพูดความจริงเป็นสิ่งที่ดี”^{๑๙} การพูดความจริงเป็นสิ่งที่ถูกต้องความจริงเป็นสิ่งไม่ตายแต่ความจริงอันแสนซับซ้อนของโลกภายนอกที่อุดมคติและจริยธรรมถูกทำให้บิดเบี้ยวเลือนราง ความจริงก็ดูเหมือนยาขมที่แสงใจนุรักษ์หรือหน่วยงานเช่นกัน

การที่หน่วยงานต้องการทำผลงาน เพื่อที่จะสนองนโยบายของทางรัฐบาล การเลียงไม่พูดความจริงกับประชาชน เพื่อจะให้งานบรรลุสู่เป้าหมายอย่างเดียว ก็เป็นปัญหาสำหรับความจริงที่ปรากฏในภายหลัง ซึ่งหลายครั้งหลายคนอาจปฏิเสธไม่ได้ ทำให้ความไว้วางใจเกิดขึ้นได้ยาก ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “มีการกล่าววาทจาที่ดี แต่ไม่ประสงค์ ด้วยเหตุว่าจะขอคืนพื้นที่

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายประวิตร ก้อนบาง, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจั่ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

อย่างเดียว โดยไม่ฟังเสียงทักท้วงของประชาชน”^{๒๐} มนุษย์สามารถสร้างความจริงขึ้นบนโลกได้ ๓ วิธี คือการคิด การพูด และการทำ โดยการคิดนั้นมีพลังแห่งความจริงต่ำที่สุด การพูดสูงขึ้นมาหน่อยและ การกระทำนั้นสูงที่สุด และธรรมชาติจักรวาลก็เปรียบเสมือนผืนผ้าที่เราจะแต่งแต้มความจริงลงไป ผ่านการคิดการพูดและการทำนั่นเอง ปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นมาแล้วล้วนแต่เป็นความจริงที่ ธรรมชาติได้รับรู้แล้ว กล่าวคืออดีตเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เพราะเกิดขึ้นไปแล้วธรรมชาติได้ ตระหนักและเป็นพยานต่อเหตุการณ์นั้นๆ การกล่าวถึงอดีตหรือสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ เกิดขึ้นตามเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่คิดไปแล้ว พูดไปแล้ว หรือทำไปแล้วของมนุษย์ความจริงย่อม เป็นพยานรู้เห็นทั้งสิ้น

เมื่อเราพูดถึงความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในป่าชุมชน ก็จะพบว่าการใช้ประโยชน์จากป่า มีมาแล้วตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน การพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตก็ยืนยันได้จากองค์ ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งยืนยันของเรา ความจริงนั้นจึงถูกต้องชอบธรรม และทรงพลัง แต่เมื่อใดที่ เรากำลังบิดเบือนสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว เรากำลังบิดเบือนความจริง เรากำลังขัดแย้งกับอดีตขัดแย้งกับ ธรรมชาติ ทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้นระหว่างชุมชนกับองค์กรรัฐ คำพูดอันเป็นเมตตาต่อกันเท่านั้นที่ สามารถจะทำให้เกิดแนวทางที่จะเดินไปสู่ความสมานฉันท์ได้ดีที่สุด เพราะคำพูดที่ถูกเปล่งออกมาจาก ความจริงใจจึงเปรียบเสมือนสายเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชน เมื่อพูดถึงความสมานฉันท์ใน ด้านวิถีเมตตา มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “มีการพูดคุยกันในเรื่องต้น เป็นข้อตกลง ระหว่างผู้นำด้วยความนับถือกัน ตามหลักสากลทั่วไป ตามกฎระเบียบของชุมชนที่วางไว้ มีการกล่าว วาจาต่อกันด้วยความหวังดี มีการใช้หลักคุณธรรมในการพูดคุย ไกลเกลี้ย เพื่อทำความเข้าใจใน การทำเกษตรกรรมในพื้นที่ โดยยึดผลประโยชน์ของชาวบ้านเป็นที่ตั้ง เป็นไปเพื่อความเสมอภาค ในการใช้ประโยชน์จากผลผลิตของป่าชุมชน มีการแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์จากการเกิดขึ้นของป่า มีการให้ความร่วมมือกับชุมชน และชุมชนมีกิจกรรมที่ไม่ผิดต่างไปจากกฎระเบียบปฏิบัติ มีความเห็น ที่ยอมรับตรงกันในเรื่องการจัดการป่าชุมชน”^{๒๑} สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า “เมตตาเป็น เครื่องคำจุนโลก อะลุ่มอล่วยแก่กัน อาจจะใช้เวลาพอสมควรในการจัดการ มีการประนีประนอม ระหว่างภาครัฐกับประชาชน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน และปฏิบัติตามกฎระเบียบ”^{๒๒}

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายไชยวัฒน์ สมพรหม, ประธานเหมืองฝาย บ้านทุ่งผึ่ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายสวาท ศรีวิชัย, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านทุ่งผึ่ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ฉะนั้นการพูดเท็จจึงเปรียบเสมือนการดึงหนังยางสักเส้น ยิ่งโกหกคำโตแรงดึงของหนังยางก็สูงขึ้น เมื่อแรงดึงนั้นสูงมากสักวันมันก็จะติดกลับมา ธรรมชาติจะหวนคืนความบิดเบือนนั้นสู่ผู้พูดวันใดก็วันหนึ่ง เราจึงต้องระมัดระวังคำพูดของเราให้ดีเพราะแม้จะเป็นการโกหกเล็กๆน้อยๆ ก็สร้างความขัดแย้งให้แก่ชุมชนได้เช่นกัน ถึงแม้เราจะพูดแค่ครั้งเดียวก็ตาม หากมีผู้ฟังซึ่งรับรู้เราก็จะรับเอาคำเท็จเข้าไปสู่ใจเขา รับเอาความบิดเบือนเข้าไปในใจ หากเราโกหกใครสักคน (๑) คือ เราสร้างความขัดแย้งต่อโลกจากคำของเรา (๒) คือ ผู้ฟังที่เชื่อคำไม่จริงของเรา ใจเขาจะเข้าใจว่า คำไม่จริงของเราคือความจริงซึ่งขัดแย้งกับโลก ขัดแย้งกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นพยานรับรู้ว่ามันไม่จริง ความคิดของเขาจึงขัดแย้งกับโลก เพราะคำไม่จริงของเรา (๓) คือ เมื่อเขาที่เชื่อคำโกหกของเราได้กล่าวคำโกหก (ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นจริง) ไปสู่ผู้อื่นคำพูดของเขาก็จะขัดแย้งกับโลก และผู้ฟังเขานั้นก็จะรับเอาคำโกหกประทับไปในใจอีกทอดหนึ่ง นี่คือสายโซ่แห่งความขัดแย้ง สายโซ่แห่งคำไม่จริง ที่แพร่กระจายคำเท็จของเราเพียงคำเดียว และเมื่อความตึงเครียดของคำเท็จกับความจริงที่ธรรมชาติเป็นประจักษ์พยานถึงขีดสุด พลังงานสะสมนั้นก็ติดกลับมาเกิดเป็นเหตุการณ์ที่เราเรียกว่าความจริงเปิดเผย ตรงกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “ป่าชุมชนในอดีตแต่เดิมชุมชนทำกินตามพื้นที่ป่าของใครของมัน แต่มาภายหลังมีการยกพื้นที่ให้หน่วยงานรัฐไป”^{๒๓} ซึ่งตรงกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลอีกท่านได้กล่าวว่า “ป่าชุมชนบ้านทุ่งผึ้ง ในอดีตผู้ใหญ่บ้านได้ยกให้ทางป่าไม้ โดยไม่บอกชาวบ้านจึงได้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง”^{๒๔} คำเท็จถูกเปิดโปงแต่กระบวนการดังกล่าวอาจต้องใช้เวลา และหลายปีหลายครั้งการเปิดเผยความจริงก็ช้านานเกินกว่าที่ชาวบ้านจะรอได้ แต่ขอให้จงเข้าใจเถิดว่า ความจริงนั้นเองอาศัยเพื่อให้ไปถึงจุดแห่งการเปิดเผยตัวตน ผู้ที่ยืนหยัดด้วยความจริง จึงควรค่าแก่การยกย่อง เพราะเขาคือประชาชน คือผู้ที่ยืนหยัดในสิทธิทำกินของตนเอง และตระหนักถึงสิ่งที่สูงส่งกว่าตนเองมากกว่าให้ความจริงถูกบิดเบือน ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านวจีเมตตา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องกล่าวความจริงบ้างเมื่อถึงเวลา

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายเพิ่ม สมทา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านทุ่งผึ้ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสม ศรีวิชัย, ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านทุ่งผึ้ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ตารางที่ ๔.๒ หลักสัณนิธรรมด้านวจีเมตตา ๒ ประการ

ลำดับ	หลักสัณนิธรรมด้านวจีเมตตา ๒ ประการ
๑	การใช้คำพูดที่ดีงาม ด้วยความรักและปรารถนาดี
๒	การพูดแต่ความจริง เป็นข้อเท็จจริง

๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านมนเมตตา

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึง ความมีเมตตาในจิตใจหรือเมตตามโนกรรมไว้ว่า “เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้สึกในจิตใจที่มีแต่ความคิดดีต่อกัน หรือการมองเห็นในเรื่องดี มีความหวังดี ปรารถนาดี รักและเมตตาที่ดีต่อกัน คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ มองด้านบวกต่อกัน ไม่มีความอิจฉาริษยาต่อกัน”^{๒๕} และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านที่กล่าวสอดคล้องกันว่า “ต้องไม่คิดอคติลำเอียง ก่อให้เกิดความพยายบาท สร้างความโกรธแค้นเคืองกัน การที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดและให้อภัยต่อกัน ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะหนักเบาแค่ไหน มีความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข และเข้าใจผู้อื่นไม่เอาความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นใหญ่ ต้องมีน้ำใจต่อบุคคลอื่นและมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นทุกเรื่องเสมอ”^{๒๖} เมตตามโนกรรมนี้ ยังมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านที่ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า “ชาวบ้านก็ให้ความเคารพนับถือ ผู้นำชุมชนมีการกล่าววาทะเป็นไปในทางที่สุภาพ มีการอะลุ่มอล่วยกัน มีความปรารถนาดีอยากให้ชาวบ้านมีที่ทำกินและทำเกษตรกรรมเลี้ยงชีพได้ ผลผลิตได้แบ่งปันสู่ชุมชนอยู่เสมอและการใช้ผลผลิตก็เกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกันอยู่ มีการละเมียดข้อบังคับบางอย่าง แต่ก็เพื่อดำรงชีพในชีวิตประจำวันเท่านั้น มีการกระทบกระทั่งในความคิดเห็นที่ต่างกันอยู่ แต่ก็มี การเจรจาพูดคุย อะลุ่มอล่วยแก่กันตามความเหมาะสม มีการดักเตือนพูดคุยกัน”^{๒๗} รวมถึงความอดทนอดกลั้นต่อความอาฆาตมาดร้ายของบุคคลอื่นที่มีต่อกัน ด้วยแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ด้วยการคิดดี มีเมตตาต่อกัน จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ในชุมชน พอจะจำแนกตามรายละเอียดได้ ดังนี้

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางชนานาถ ศิริเตชากิจ, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจาง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายสม ศรีวิชัย, ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านทุ่งผึ้ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๔.๓.๑ มีความคิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ที่จะผานประโยชน์ต่อคนในชุมชนต้องมีลักษณะดังนี้

ความคล่องแคล่วในการคิด เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน คือ ความสามารถของบุคคลในการหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในทางสร้างสรรค์ต่อชุมชน ปริมาณที่เหมาะสมในเวลาที่มีอยู่จำกัดกับความคิดยืดหยุ่นในการคิด คือ ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท และความคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ๆ ความสามารถของบุคคลในการคิดหาสิ่งแปลกใหม่มาเป็นคำตอบที่ชุมชนต้องการไม่ซ้ำกับผู้อื่น อีกอย่างต้องมีความคิดละเอียดลออ คือ ความสามารถในการกำหนดรายละเอียดของความคิด เพื่อป้องกันถึงวิธีสร้างและการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน อีกทั้งความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดเชื่อมโยงที่พยายามหาทางออกหลายๆทาง ใช้ความคิดที่หลากหลายแสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ๆ และนอกกรอบ คัดสรรหาทางเลือกใหม่ๆและพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมีวิธีการคิดอยู่ คือแสวงหาข้อบกพร่อง การรวบรวมข้อมูล มองปัญหาทุกด้านให้ออก แสวงหาความคิดที่หลากหลาย หาคำตอบที่รอบด้าน และหาข้อสรุปที่เหมาะสม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้ให้รายละเอียดไว้ว่า “ควรรู้ว่าทำอะไร ทำอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เกิดความรักความสามัคคีในสังคม มีความรู้และความเข้าใจ ในการบริหารจัดการสามารถสร้างจิตสำนึก ให้คนตระหนักในหน้าที่ของตนเอง”^{๒๘}

กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยความตั้งใจก็ได้ ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการศึกษาค้นคว้าการอบรมฝึกฝน การระดมสมอง มากกว่าครึ่งหนึ่งของการค้นพบทั่วไปในการบริหารจัดการป่า เกิดจากการค้นพบโดยบังเอิญ หรือการค้นพบสิ่งใหม่ ในขณะที่กำลังต้องการค้นพบสิ่งหนึ่ง

๔.๓.๒ ความคิดที่ปราศจากการอคติลำเอียง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวถึง คำว่า “อคติ” ว่า “เป็นทางที่ไม่ควรจะดำเนินไป ไม่ใช่ทางที่จะเดินต่อไป หรือไม่ควรประพฤติปฏิบัติ คำว่า อคติ ก็คือ ความลำเอียง ความไม่เที่ยงธรรม ความไม่ยุติธรรมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังมีกิเลส ซึ่งจะต้องมีอยู่ด้วยกันทุกคน เพราะปกติคนเราจะทำอะไรก็ตาม มักจะคิดถึงประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก และมักคิดถึงญาติพี่น้อง หรือพวกพ้องก่อนเสมอ เป็นสาเหตุให้ความไม่ถูกต้อง อยู่เหนือความถูกต้อง ความผิดอยู่เหนือความถูกหรือเห็นผิดเป็นชอบ”^{๒๙} และได้มีผู้กล่าวเสริมว่า “อคติมี ๔ อย่าง คือ ฉันทาคติ คือลำเอียงเพราะรัก หรือเพราะความพอใจ โทสาคติ คือ ลำเอียงเพราะโกรธหรือเกลียด โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะความเขลา โดยไม่พิจารณาให้

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ถ่องแท้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรควร หรืออะไรไม่ควร”^{๓๐} ความลำเอียงทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นอันตรายอย่างมากในทุกยุคทุกสมัย ที่บุคคลที่เป็นผู้นำหรือผู้ใหญ่ ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปกครองบังคับบัญชาบุคคลอื่นด้วยแล้ว หากมีความลำเอียง กล่าวคือ อคติอยู่เพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้น ก็จะทำให้เกิดความสูญเสียความยุติธรรมได้ โดยปกติคนเราชอบความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และเกลียดความลำเอียงเป็นอย่างมาก การที่เราจะสร้างความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และหลีกเลี่ยงความลำเอียงได้นั้น เป็นสิ่งค่อนข้างยาก วิธีเดียวที่ทำได้ ก็คือ การฝึกฝนจิตใจ โดยถือหลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราเกลียดความไม่ชอบธรรมอย่างไร คนอื่นก็เช่นเดียวกับเรา เกลียดความลำเอียง รักความยุติธรรมเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม ในแนวทางการเสริมสร้างสมานฉันท์ ในความเป็นจริง ก็ย่อมมีความลำเอียงอยู่เป็นธรรมดาไม่มากนักน้อย ทั้งนี้ ก็เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของชุมชนและชาวบ้านเป็นหลัก แต่เราก็ควรพยายามสร้างความยุติธรรมให้มาก ด้วยการพยายาม ละความลำเอียงลงแม้เพียงเล็กน้อยก็ยังดี ผู้ที่จะต้องละวางอคติทั้ง ๔ ให้มาก ก็คือ ผู้นำหรือนักปกครองทั้งหลายนั่นเอง จึงจะสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

๔.๓.๓ ความอดทนอดกลั้นต่อความอาฆาตมาดร้ายของบุคคลอื่น

การอดทนอดกลั้นต่อความทุกข์ทั้งทางกายทางวาจาและทางใจ เช่น อดทนต่อสภาพของปัจจัยความร้อนหรือความเย็น อดทนต่อความทุกข์เวทนาของร่างกายเมื่อเจ็บป่วย อดทนต่อคำพูดร้ายๆ คำด่า คำดูหมิ่น และอดทนต่อความโลภ ความโกรธ ความหลง นั่นคือ ความอดทนอดกลั้นต่อความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือเรียกกันว่า ขันติ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า “ทางราชการต้องใช้ความอดทนในส่วนการจัดการป่าชุมชน เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสัดส่วนเชิงพื้นที่ เพราะพื้นที่ป่าชุมชนมีอยู่กระจัดกระจายไม่ได้อยู่เป็นป่าผืนเดียวกันทั้งหมด ชุมชนในพื้นที่ก็ไม่ได้บังคับใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของป่าชุมชนอย่างเข้มข้นเท่าที่ควร และชุมชนยังไม่มีมีการรวมกลุ่ม จัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง”^{๓๑} ซึ่งก็ได้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านได้กล่าวว่า “ความอดทนของคนทั่วไปในการจัดการป่าชุมชน เป็นการจัดการแบบบูรณาการ เน้นความยั่งยืน การประสานความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งเยาวชน ผู้นำและกลุ่มชาวบ้านต้องเล็งความขัดแย้ง”^{๓๒} ความอดทน มีความแตกต่างกับความอดกลั้น ความอดทน หมายถึง การระงับอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อผลจากปัจจัยภายนอกหรือภายในด้วยจิตที่เข้มแข็ง ตีติกาขันติเป็นข้อธรรมะที่ผู้บำเพ็ญธุระในพระศาสนา จะต้องมี

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์นันทคุณ, เจ้าคณะอำเภอสันติสุขกิตติมศักดิ์ จังหวัดน่าน, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายประวิตร ก้อนบาง, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระสมุห์ธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒโน, เจ้าสำนักสงฆ์บ้านห้วยยางตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ประจำตัวเพราะการบำเพ็ญธรรมะ ต้องผจญกับศัตรูคือกิเลสซึ่งคอยรบกวนอยู่ตลอดเวลา ต้องอาศัยความอดทนอย่างแท้จริง ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคต่างๆ ที่มาขัดขวาง ฉะนั้นความอดทนจึงเป็นตบะคือเป็นธรรมเครื่องเผาผลาญกิเลสอย่างยิ่ง ความอดกลั้นหมายถึงการระงับหรือการควบคุมกิริยาหรือการกระทำ อันมาจากปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยภายใน ที่มากระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกอริยาสนขันธ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความหมายขันธ์ ในประเด็นสำคัญ ๔ ประเด็น ได้แก่ (๑) ขันธ์ หมายถึง ความอดทน ความอดกลั้นต่อความลำบาก ตรากตรำที่มาจากปัจจัยทางด้านทางกายภาพ เช่น อดทนต่อสภาพอากาศร้อน อดทนต่อสภาพอากาศหนาว อดทนต่อความหิวกระหาย และความเหนื่อยล้า(๒) ขันธ์ หมายถึง ความอดทน ความอดกลั้นต่อความเจ็บปวดทางกาย เช่น การเจ็บปวดบาดแผลมากเพียงใดก็ยังไม่ร้องพึมพายออกมา (๓) ขันธ์ หมายถึง ความอดทน ความอดกลั้นต่อความเจ็บใจอันเกิดขึ้นทางจิตใจ เช่น วาจาเสียดสี เสียดแทง ถ้อยคำ ต่ำหยาบคาย คำกล่าวล่วงเกินให้เกิดความเสียหาย สร้างความขุ่นเคืองใจด้วยประการต่างๆ (๔) ขันธ์ หมายถึง ความอดทน ความอดกลั้นต่อมารทางจิตที่บีบคั้นด้วยราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ที่คอยโน้มน้าวชักนำให้จิตใจให้ไหลไปตามกระแสแห่งกิเลสในทางที่ผิด หรือมีผลเสียต่อตนเอง และผู้อื่น การอดทน อดกลั้นต่อกิเลสนั้น ย่อมนำพาเพื่อบรรลุตามเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตที่ตั้งงาม^{๓๓}

ตารางที่ ๔.๓ หลักสารณิธรรมด้านเมตตาโมกกรรม ๓ ประการ

ลำดับ	หลักสารณิธรรมด้านเมตตาโมกกรรม ๓ ประการ
๑	มีความคิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ที่จะผสนประโยชน์ต่อคนในชุมชน
๒	ความคิดที่ปราศจากการอคติลำเอียง
๓	ความอดทนอดกลั้นต่อความอาฆาตมาดร้ายของบุคคลอื่น

๔.๔ แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านสาธารณโภคี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “สาธารณโภคีตา ก็คือ การให้รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน”^{๓๔} และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “มีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน อยู่เสมอ รู้จักแบ่งปันบริจาค ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสในสังคม เสียสละประโยชน์ส่วนตน

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความผาสุกของคนหมู่มากในชุมชน”^{๓๕} แนวทางการเสริมสร้างความ
สมานฉันท์ ตามหลักสารณียธรรมด้านสาธารณโภคี นำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับการเสริมสร้าง
ความสมานฉันท์ในการจัดการป่าชุมชน ดังนี้

๔.๔.๑ การแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม

ความยุติธรรมเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งในการที่จะเชื่อมสมานกลุ่มคน หรือกลุ่ม
ผลประโยชน์ต่างๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข แต่เมื่อใดก็ตาม ที่สังคมตั้งคำถามหรือสงสัย
ต่อความยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการให้คำนิยาม หรือความหมายต่อความยุติธรรม และการนำความ
ยุติธรรมไปใช้ในมิติต่างๆ เช่น ความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง เมื่อนั้น สถานการณ์ความไม่ไว้วางใจ
ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มักจะเกิดการติดขัด และผลกระทบที่จะเกิดตามมา คือ ความสัมพันธ์ที่ไม่ลง
รอยกันระหว่างกันคนต่างๆ ในสังคม “หากสังคมไร้ซึ่งความยุติธรรมจะก่อให้เกิดความทุกข์ ความขัดแย้ง
การเสียกำลังใจและนำไปสู่วิกฤติการณ์ด้านต่างๆ รวมทั้งวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เรากำลังเผชิญอยู่
ฉะนั้น ความยุติธรรมในสังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญ แต่เท่าที่ผ่านมา สังคมไทยยังให้ความสำคัญกับเรื่องนี้
น้อยเกินไป”^{๓๖} ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา มักจะมีการตั้งคำถามต่อความยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็น
เป็นความยุติธรรมทางเศรษฐกิจความยุติธรรมทางกฎหมายและความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งการตั้ง
คำถามต่อความยุติธรรมนั้น มักจะสัมพันธ์กับ “คน” ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม ปัญหาสำคัญประการ
หนึ่งที่ทำให้คำถามในลักษณะดังกล่าว อาจเกิดจากการที่กลุ่มคนต่างๆ ไม่เข้าใจแก่นแท้ของความ
ยุติธรรมอย่างรอบด้าน

ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “การที่กลุ่มคนเข้าใจหรือมีมโนทัศน์เกี่ยวกับ
ความยุติธรรมที่แตกต่างกัน ย่อมนำไปสู่การวางท่าที และการปฏิบัติที่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน”^{๓๗}
สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า “หากเป็นเช่นนั้น ย่อมเป็นเรื่องง่ายที่จะทำให้กลุ่มคน
ต่างๆเกิดความขัดแย้งและนำไปสู่ความรุนแรง ในที่สุดความยุติธรรมซึ่งเป็นความถูกต้องทางศีลธรรม
ในบริบทนี้ อาจจะอธิบายได้ ๒ ความหมายหลัก คือ ความถูกต้องของการอยู่ร่วมกันในสังคมของกลุ่ม
คนต่างๆอย่างเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันดังกล่าว จะต้องสอดคล้องกับเหตุผลและความเป็นจริงตาม
หลักศีลธรรมและจริยธรรมทางศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ในอีกมิติ
หนึ่งความยุติธรรมจำเป็นต้องอยู่บนฐานของศีลธรรม ซึ่งศีลธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับ

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์นันทคุณ, เจ้าคณะอำเภอสันติสุขกิตติมศักดิ์ จังหวัดน่าน, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจาง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ พัฒนาใหญ่ยิ่ง, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดน่าน, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มิฉะนั้นสังคมมนุษย์จะไม่สามารถหาหลักอ้างอิงว่าจะเทียบเคียงกับกฎเกณฑ์อันใด เพราะมนุษย์แต่ละคนล้วนมีแง่มุม หรือการนิยามที่แตกต่างกันตามประสบการณ์ และมุมมองของตัวเอง”^{๓๘} ความยุติธรรมกินความได้สองความหมายคือ “ความยุติธรรมตามกฎหมายทางสังคม” กับ “ความยุติธรรมตามกฎหมายธรรมชาติ” ซึ่งความยุติธรรมตามกฎหมายของสังคมเป็นระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ในฐานะเป็นสัตว์สังคม ได้สร้างขึ้นโดยการเห็นพ้องต้องกัน อาจจะเป็นการประนีประนอมผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนที่มีอำนาจหรือนำชุมชน การมีฉันทามติร่วมกันของคนกลุ่มใหญ่ก็ตาม ซึ่งการออกแบบกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจจะสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเชื่อ ค่านิยม ลัทธิ และศาสนาดั้งเดิมของชุมชน

ในขณะที่ความยุติธรรมตามกฎหมายธรรมชาตินั้น เป็นความยุติธรรมที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกกฎธรรมชาตินี้ว่า “นิยาม” โดยแบ่งออกเป็น ๕ ประการคือ (๑) อุตุนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติเกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด เช่น ปรากฏการณ์ฟ้าร้องฟ้าผ่าแม้กระทั่งการเกิดและการดับสลายของโลกก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติข้อนี้ (๒) พีชนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์กฎธรรมชาตินี้ เมื่อเรานำเมล็ดข้าวเปลือกไปเพาะ ต้นไม้ที่งอกออกมาจะต้องเป็นต้นข้าวเสมอหรือช้างเมื่อคลอดลูกออกมาแล้วก็ย่อมเป็นลูกช้างเสมอ ความเป็นระเบียบนี้พุทธศาสนาเชื่อว่าเป็นผลมาจากการควบคุมของพีชนิยาม (๓) จิตินิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับกลไกการทำงานของจิต จิตจึงมีกฎเกณฑ์ในการทำงานเปลี่ยนแปลงและแสดงพฤติกรรมเป็นแบบฉบับเฉพาะตัว ทั้งนี้สุขทุกข์ดีชั่วของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับ การปรุงแต่ง (๔) กรรมนิยาม คือ กฎการให้ผลของกรรม กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยความตั้งใจ แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ กรรมดีและกรรมชั่ว กรรมดีย่อมตอบสนองในทางดี กรรมชั่วย่อมตอบสนองในทางชั่วนี้คือกฎแห่งกรรมนั่นเอง (๕) ธรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งทั้งหลาย เป็นกฎสากลที่ครอบคลุมความเป็นไปทั้งฝ่ายจิตและฝ่ายวัตถุ กฎข้อนี้มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางที่สุด กฎ ๔ ข้อข้างต้นสรุปรวมลงในข้อสุดท้ายนี้

จะเห็นว่าแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนตามหลักพุทธธรรม เขตอำเภอร่องคำ จังหวัดน่าน ในด้านสาธารณโภคีมีความเกี่ยวเนื่องตามกฎธรรมชาตินี้ไม่ได้อยู่กับตัวแปรที่บุคคล หรือสังคมกำหนดขึ้นมา หากแต่เป็นการเกิดขึ้นตั้งอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุและปัจจัย ตามหลักของอิทัปปิจจยตาที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด” กลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องออกแบบระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับกฎธรรมชาติให้มาก

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์นันทคุณ, เจ้าคณะอำเภอสันติสุขกิตติมศักดิ์ จังหวัดน่าน, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ดังมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ควรมีการจัดการตามกฎหมายกติกาของชุมชน และอนุโลมให้ใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม ตามลักษณะของพื้นที่ป่าที่มี ๒ ลักษณะคือ ป่าหน้าหมู่บ้าน และป่าที่ขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้”^{๓๙} และอีกท่านกล่าวว่า “ควรสร้างจิตสำนึกหวงแหนป่า ความเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชน แก่ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อจัดการผลประโยชน์ให้เกิดผลสูงสุดแก่ชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีจิตใจรักป่า เป็นป่าของชุมชน เพิ่มและทดแทนคืนให้กับป่า”^{๔๐} สอดคล้องกับ “ควรมีการจัดการป่าชุมชนแบบปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ และมีกิจกรรมปลูกป่าเสริมบางครั้งตามงบประมาณของรัฐ”^{๔๑} ความคิดเห็นดังกล่าวก็สอดคล้องกับ “ให้มีการจัดการป่าชุมชน ตามกฎหมายกติกาของชุมชน และบริบทของแต่ละพื้นที่ มีขอบเขตพื้นที่ของป่าชุมชนที่ชัดเจน มีคณะกรรมการของชุมชนจัดตั้งกฎระเบียบ มีกลไกและแผนการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่ชัดเจน”^{๔๒} หากสามารถดำเนินการออกแบบให้ประสานสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับกฎธรรมชาติ ย่อมสามารถเป็นหลักประกันถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ดี มนุษย์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ และเข้าใจความยุติธรรมตามกฎหมายเกณฑ์ธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เพื่อจะได้ออกแบบความยุติธรรมตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคมให้มีระบบ และนำไปสู่แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ และกลไกที่ประสมกลมกลืนกันมากยิ่งขึ้นได้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความเห็นในแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านสาธารณโภคีไว้ว่า “ผู้นำชุมชน ควรที่จะแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านเป็นอย่างดี ควรช่วยเหลือชาวบ้านให้มีที่ทำกิน และอนุญาตให้ทำกินตามเดิมที่เคยทำกันมา ท่านเสนอความเห็น ว่า ควรสนับสนุนปลูกไผ่รวกในพื้นที่ป่าลาดชันและชาวบ้านไม่ควรไปบุกรุกป่าเพิ่มเติม”^{๔๓} สอดคล้องกับ “ชุมชนจัดการพื้นที่ป่าชุมชนในเชิงอนุรักษ์แบบพึ่งพาอาศัย คนอาศัยป่า ป่าอาศัยคน และยึดวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นหลัก มีการรณรงค์ให้ปลูกป่าเสริม เป็นต้น”^{๔๔} การให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่าถือว่าเป็นความเที่ยง

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสำรวย ฝัดผล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจั่ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายภูเบศ พุฒิรัตนพร, นายอำเภอกู่เพียง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายมานพ อินททำ, พนักงานข้าราชการประจำหน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ นน. ๑๔ กู่เพียง จังหวัดน่าน, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางพิมลพรรณ สกิดรัมย์, ผู้จัดการมูลนิธิอีกเมืองน่าน อำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายไชยวัฒน์ สมพรหม, ประธานเหมืองฝาย บ้านทุ่งผึ่ง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางภควดี เสี่ยงหวาน, กำนัน ตำบลทุ่งช้าง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ธรรม เป็นสาธารณโภคี พอจะแยกเป็นประเด็นได้ ๒ ประการ คือ (๑) การมุ่งหวังไม่ให้นุชย์เอาเปรียบซึ่งกันและกันจนนำไปสู่การไม่เคารพสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคระหว่างกันและกัน หากมองในมุมนี้แนวทางความสมานฉันท์ก็จะเป็นไปโดยง่าย หากสังคม หรือบุคคลใดเปิดพื้นที่ให้แก่ความยุติธรรมได้ทำงานเต็มศักยภาพ สังคมนั้นจะเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค (๒) การมุ่งหวังที่จะให้นุชย์ปฏิบัติต่อกันและกันในเชิงบวก ด้วยความรักเคารพ ให้เกียรติในศักดิ์ศรี และคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้เหมาะสมกับฐานะของ “ความเป็นผู้ยกระดับจิตใจของตัวเองให้สูงขึ้น” ภายใต้มนทัศน์ที่ว่า เรารักความสุข เกลียดกลัวความทุกข์ฉนั้นใด คนอื่นๆ ก็รักความสุข เกลียดกลัวความทุกข์ฉนั้นเหมือนกัน การเข้าใจความจริงเช่นนี้ จะทำให้เราปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยความเป็นธรรม และเที่ยงธรรม หลีกเลี่ยงการคิด การพูด หรือการแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่สื่อแสดงให้เห็นถึงการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของคนอื่นๆ ด้วยการมุ่งมั่นและใส่ใจที่จะปฏิบัติต่อคนอื่นๆ ในสังคมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและเป็นธรรม ตั้งแต่การแบ่งปันทรัพยากร ผลประโยชน์ ความต้องการ ไปจนถึงความรักเพื่อนร่วมโลก โดยไม่แบ่งเขาแบ่งเราเพียงเพราะความคิด ความเชื่อวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และภาษาที่แตกต่างกัน

๔.๔.๒ ความเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ความเสียสละ เป็นการให้ด้วยความเต็มใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า “การยอมเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเสียสละจึงเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่คนในสังคมควรยึดถือเพราะจะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเอื้ออาทรต่อกันได้”^{๔๕}

ลักษณะของผู้ที่มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีความละโมภโลภมาก รู้จักแบ่งปันเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก โดยเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ หรือองค์ความรู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การกระทำการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม ไม่ถือเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ไม่นำผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ดังผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญได้กล่าวไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันต้องไม่เอารัดเอาเปรียบ มีจิตใจกว้างขวาง เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบ ยอมเสียสละความสุขของตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ย่อท้อต่อความลำบาก หรืออุปสรรคต่างๆ โดยคำนึงถึงความสุขของสังคมส่วนรวม เป็นผู้ให้อย่างแท้จริง รู้จักให้ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทนหรือผลประโยชน์”^{๔๖}

การปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเสียสละ “การเสียสละทรัพย์สินบริจาควัตถุ อุปกรณ์ เพื่อสร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บริจาคอาหาร ขนม เครื่องดื่ม แก่เด็กกำพร้า บริจาคเงินทำบุญ เพื่อบูรณะ

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางพิมลพรรณ สกิดรัมย์, ผู้จัดการมูลนิธิอีกเมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายมานพ อินททำ, พนักงานข้าราชการประจำหน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ นน. ๑๔ ทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

วัด บริจาคเครื่องนุ่งห่มแก่ผู้ประสบภัยหนาว การเสียสละร่างกาย ซ่อมแซมสาธารณสมบัติภายในชุมชน ปลุกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาแก่สถานที่สาธารณะ ช่วยขนย้ายสิ่งของเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หรืออุบัติเหตุต่างๆ เก็บขยะ ทำความสะอาดถนน และปรับภูมิทัศน์ภายในชุมชน การเสียสละความรู้ สติปัญญา และจิตใจ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาด้านต่างๆ ให้กำลังใจแก่ผู้ที่กำลังประสบภาวะเดือดร้อน แนะนำข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตให้ผู้อื่น เตือนสติให้ข้อคิดผู้ที่กำลังกระทำในสิ่งที่ผิดถ่ายทอดความรู้ ความถนัดของตนเองให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์”^{๔๗} การแนะนำผู้อื่นให้มีส่วนร่วมในการเสียสละ “ควรเป็นผู้มีความเสียสละอยู่เสมอ เราควรปฏิบัติตนเป็นผู้เสียสละจนเป็นนิสัย เพื่อให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดเครือข่ายเป็นสังคมแห่งการเสียสละ อธิบายความสำคัญของการเสียสละ บอกคุณค่าและผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเสียสละให้คนทั่วไปได้รับทราบและชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเพื่อเสียสละแก่สังคมอยู่เสมอ เผยแพร่ความรู้เรื่องการเสียสละ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการเสียสละ”^{๔๘}

ตารางที่ ๔.๔ หลักสารณิธรรมด้านสาธารณโภคิตามี ๒ ประการ

ลำดับ	หลักสารณิธรรมด้านสาธารณโภคิตามี ๒ ประการ
๑	การแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม
๒	ความเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๔.๕ แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านศีลสามัญญตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญในกลุ่มของผู้นำทางจิตวิญญาณ และกลุ่มของผู้นำชุมชนส่วนราชการ กล่าวว่า “ศีลสามัญญตา เป็นการประพฤติสุจริตดีงามการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือวินัยต่างๆ อย่างเดียวกันอย่างเคร่งครัด การเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลไม่ก้าวร้าว หน้าที่กัน ไม่อ้างอำนาจของตน ช่มเหล่งแก่ผู้อื่น ไม่ถืออภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งปวง มีความเคารพต่อกฎหมาย ระเบียบวินัย มีความเกรงอกเกรงใจและให้เกียรติต่อกัน ไม่กระทำการล่วงละเมิดสิทธิอันเป็นของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตาม”^{๔๙} สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “ให้มุ่งเน้นถึงบทบาท

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายภูเบศ พุฒิรัตนพร, นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางชนานาถ ศิริเดชากิจ, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ของผู้นำชุมชน ควรมีแนวคิดที่ว่า ทำอย่างไรที่จะให้คนอยู่กับป่าได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน โดยไม่เข้าไปบุกรุกเพิ่มเติม มีนโยบายพื้นฐาน ให้ผู้ยากไร้ได้มีพื้นที่ทำกินก่อนและปลูกป่าชดเชย และให้คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก”^{๕๐} และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวว่า “แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการประพาดดินให้อยู่ในกฎระเบียบข้อบังคับและวินัยต่างๆ สามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนได้”^{๕๑}

การประพาดดินชอบ ประพาดในทางที่ถูกต้อง ชื่อตรงต่อหน้าที่เรียกว่าสุจริต ๓ ประการ คือกายสุจริตเป็นความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพาดชอบด้วยกาย ละเว้นการบีบคั้นเบียดเบียน มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล สงเคราะห์กัน ไม่แย่งชิงลักขโมย หรือเอาไร้อาเปรียบแต่เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน ไม่ประพาดผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติ และวงศ์ตระกูลของกัน วจีสุจริตเป็นความสุจริตทางวาจา ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพาดชอบด้วยวาจา ละเว้นการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ ไม่พูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่ส่งเสริมสามัคคี ละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพนุ่มนวลควรฟัง รวมถึงละเว้นจากการพูดเหลวไหล เพื่อเจ้า พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์และถูกกาลเทศะ มโนสุจริตเป็นความสุจริตทางใจ ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพาดชอบด้วยใจ ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่ที่จะทำลาย แต่ตั้งความปรารถนาดี แผ่ไมตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กันมีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิเข้าใจในหลักกรรมว่าทำดีมีผลดีทำชั่วมีผลชั่วรู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิตมองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะหรือสังคม การบัญญัติกฎหมายหรือกติกา ซึ่งถือเป็นข้อตกลงหรือข้อปฏิบัติร่วมกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “เพื่อความสงบเรียบร้อยแห่งหมู่คณะ การเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์เพื่อความเรียบร้อยแก่ส่วนรวม ซึ่งได้ให้ความเห็นชอบในกฎหมายนั้นร่วมกัน”^{๕๒} สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า “เพื่อความผาสุกแห่งหมู่คณะ การเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม เพื่อกำราบผู้ทำผิดการเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์แก่บุคคลในการกำราบผู้ทำความผิดและบุคคลผู้ประพฤติเลวทราม เพื่อความสุขของผู้มีศีลธรรมดีงาม การเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์แก่บุคคล ผู้มีศีลธรรมดีงาม ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างมี

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายภูเบศ พุฒิรัตนพร, นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระสมุห์ธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒโน, เจ้าสำนักสงฆ์บ้านห้วยยาง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายประวิตร ก้อนบาง, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ความสุข เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน การเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์ต่อความบริสุทธิ์แก่ชีวิต ทั้งร่างกายและจิตใจ ในการสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อปิดกั้นความเสี่ยง ความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต”^{๕๓} สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์หลักกล่าวว่า “เพื่อสร้างความศรัทธาเชื่อมั่นต่อผู้อื่นที่ยังไม่ศรัทธาเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น การเคารพกฎหมาย เป็นการสร้างความศรัทธา เชื่อมั่นและเลื่อมใสให้แก่ผู้อื่น ที่มีต่อชุมชน ซึ่งมีความเคารพในกฎหมาย กล่าวคือสร้างความประทับใจแก่ผู้คนที่ต่างถิ่น ต่างแดน เมื่อพบชุมชนที่เคารพกฎหมายเพื่อสร้างความศรัทธา เชื่อมั่นต่อผู้อื่นที่ศรัทธาเชื่อมั่นอยู่แล้วให้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีความเคารพในกฎหมายให้สูงขึ้น ดังนั้นเพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม การเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์ต่อการคำนึงพระสัทธรรมในศาสนา กล่าวคือ ถ้ามีการเคารพกฎหมาย ทำให้เอื้อต่อการรักษาคำสอนทางศาสนาไว้ด้วย เพื่ออนุเคราะห์วินัย การเคารพกฎหมาย เป็นประโยชน์ต่อการทำให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ หนักแน่นมั่นคง ทำให้กฎหมายดำรงอยู่ได้อย่างเป็นกลาง กล่าวคือ ถ้ามีการเคารพกฎหมาย จะทำให้กฎหมาย มีความหนักแน่นและศักดิ์สิทธิ์”^{๕๔} จากการนำเสนอวัตถุประสงค์ในการบัญญัติกติกาหรือข้อกฎหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “เป็นเหตุผลอันเป็นประโยชน์ในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว ทำให้ทราบว่าการบัญญัติกติกาหรือกฎหมาย เป็นไปเพื่อความเรียบร้อย ความสงบสุขต่อบุคคล สังคม ส่วนรวม”^{๕๕}

ตารางที่ ๔.๕ หลักสารนิธรรมด้านศีลสามัญญตามี ๓ ประการ

ลำดับ	หลักสารนิธรรมด้านศีลสามัญญตามี ๓ ประการ
๑	กายสุจริตเป็นความสุจริตทางกาย
๒	วจีสุจริตเป็นความสุจริตทางวาจา
๓	มโนสุจริตเป็นความสุจริตทางใจ

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจั่ง อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ พัฒนาใหญ่ยิ่ง, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดน่าน, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางชนานาถ ศิริเดชากิจ, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๔.๖ แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านทฤษฎีสามัญญตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวถึงแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์เกี่ยวกับด้านทฤษฎีสามัญญตาว่า “เป็นความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองที่ต่างกันมาให้ตรงกัน ด้วยการยอมรับในเหตุผล พุดจาหาข้อสรุปตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง ไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่แต่เพียงฝ่ายเดียว”^{๕๖} ซึ่งได้สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “การยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง จะทำอะไรก็ควรปรึกษาหารือผู้ที่อยู่ร่วมกัน ใช้เหตุและผล ร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง”^{๕๗} และผู้ให้สัมภาษณ์หลักในกลุ่มของประชาชนมีความเห็นที่ต่างออกไปโดยกล่าวว่า “ผู้นำชุมชน ควรที่จะแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง ควรช่วยเหลือชาวบ้านให้มีที่ทำกิน และอนุญาตให้ทำกินตามเดิมที่เคยทำกันมา ท่านเสนอความเห็น ว่า ควรสนับสนุนปลูกไผ่รวก ในพื้นที่ป่าลาดชันและชาวบ้านไม่ควรไปบุกรุกป่าเพิ่มเติม”^{๕๘}

แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านทฤษฎีสามัญญตา หรือการมีความเห็นชอบร่วมกันในชุมชนว่าควรมีหลักคิดที่ถูกต้อง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น หลักธรรมนี้สามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนได้ “ความเห็น ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นสิ่งที่น่าพา ครอบงำ และมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละคนให้ดำเนินไปในทิศทางใด ซึ่งอาจรุ่งเรืองหรือเสื่อมถอย ไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่าเป็นความเห็น ความเชื่อที่ถูกต้อง คือเป็นสัมมาทฤษฎี หรือ ความเห็น ความเชื่อที่ผิด คือ เป็นมิฉฉาทฤษฎี”^{๕๙} ความหมายครอบคลุมของทฤษฎี ทฤษฎีความเห็นความเชื่อความคิดเห็นการแก้งความจริง ความเชื่อแบบสิทธิอันต์ค่านิยมท่าทีหรือทัศนคติความเข้าใจตามแนวเหตุผลข้อที่เข้ากับความเห็นของตนหลักการที่เห็นสมควรข้อที่ถูกใจข้อที่เชิดชูเอาไว้ความใฝ่นิยมอุดมการณ์โลกทัศน์ และชีวิตทัศน์ต่างๆ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวถึง แนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ด้านทฤษฎีสามัญญตาไว้ว่า “เป็นตัวนำพาและกำหนดชีวิตทั้งในด้านความคิด และการแสดงออก กล่าวคือทฤษฎีนำพาความคิดให้มองเห็น ให้เข้าใจ ให้เชื่อถือให้เลื่อมใสต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตอย่างไร ก่อนที่จะกำหนดพฤติกรรม

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์นันทคุณ, เจ้าคณะอำเภอสันติสุขกิตติมศักดิ์ จังหวัดน่าน, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจาง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายไชยวัฒน์ สมพรหม, ประธานเหมืองฝาย บ้านทุ่งผิง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระสมุห์ธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒโน, เจ้าสำนักสงฆ์บ้านห้วยยาง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร”^{๖๐} สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “ทฤษฎีที่แสดงให้เห็นว่า ความเป็นไปในชีวิตและสังคมมนุษย์ทั้งในส่วนที่จะก่อความสุขหรือความทุกข์ ทั้งในส่วนที่ก่อความเจริญหรือความเสื่อม ล้วนแต่ถูกกำหนดด้วยพลังอำนาจของกรรมเก่า เหตุว่าท คือ ทฤษฎีที่แสดงให้เห็นว่า ความเป็นไปในชีวิตและสังคมมนุษย์ทั้งในส่วนที่จะก่อให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ ทั้งในส่วนที่ก่อความเจริญหรือความเสื่อม ล้วนแต่ถูกกำหนดด้วยการบันดาลของเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่ เหตุอุปจยวาท คือ ทฤษฎีที่แสดงให้เห็นว่า ความเป็นไปในชีวิตและสังคมมนุษย์ทั้งในส่วนที่จะก่อความสุขหรือความทุกข์ ทั้งในส่วนที่ก่อความเจริญหรือความเสื่อมล้วนแต่เกิดขึ้นเองตามโชคชะตา ไม่มีเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดขึ้น”^{๖๑}

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “ทฤษฎีมี ๒ ลักษณะ คือ ๑. สัมมาทฤษฎี หมายถึง ความเห็นชอบคือเห็นรู้ในอริยสัจ ๔ อันประกอบด้วยการรู้แจ้งในความทุกข์ รู้แจ้งในต้นเหตุแห่งทุกข์ รู้แจ้งในสิ่งที่ใช้ดับทุกข์ และรู้แจ้งในแนวทางแห่งการดับทุกข์ รวมถึงรู้แจ้งว่าไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้แน่นอน สัมมาทฤษฎี ในความหมายของชาวบ้าน หมายถึง ความเห็นชอบว่า ทำดีย่อมได้ผลดี ทำชั่วย่อมได้ผลชั่ว เห็นว่าสิ่งใดถูกต้อง เห็นว่าสิ่งใดผิด ภายใต้พื้นฐานแห่งธรรม ๒. มิจฉาทฤษฎี หมายถึง ความเห็นผิด ความเห็นหรือความเข้าใจที่นำไปสู่ความเสื่อมอันเกิดจากการไม่ยอมรับในการกระทำ และผลแห่งการกระทำของตน ทำให้ไม่มีความสำนึกไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นจนเป็นเหตุให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ไม่สร้างสรรค์และไม่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงาม”^{๖๒}

ตารางที่ ๔.๖ หลักสารณียธรรมด้านทฤษฎีสัมมัญญตามี ๒ ประการ

ลำดับ	หลักสารณียธรรมด้านทฤษฎีสัมมัญญตามี ๒ ประการ
๑	สัมมาทฤษฎี หมายถึง ความเห็นชอบหรือปัญญาอันเห็นชอบ
๒	มิจฉาทฤษฎี หมายถึง ความเห็นผิด ความเห็นหรือความเข้าใจที่นำไปสู่ความเสื่อมอันเกิดจากการไม่ยอมรับในการกระทำ

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระสมุห์ธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒโน, เจ้าสำนักสงฆ์บ้านห้วยยาง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมโชติ, เจ้าคณะอำเภอทุ่งช้าง-เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน, ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์นันทคุณ, เจ้าคณะอำเภอสันติสุขกิตติมศักดิ์ จังหวัดน่าน, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๔.๗ สรุปแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน ตามหลักพุทธธรรม

การนำหลักสารณียธรรม ๖ ประการมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นที่ระลึกลึกถึงกันทำให้บุคคลได้กลายเป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์คนในสังคม (ความกลมกลืนเข้าหากัน) ดังนั้นความไม่วิวาทความสามัคคี และเอกภาพ (ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) จึงเกิดขึ้นในสังคมชุมชน สอดคล้องกับแนวทางในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน หลายประการ พอสรุปได้ ดังนี้คือ

ผู้นำต้องเป็นต้นแบบไม่ทำตัวให้มัวหมองเกี่ยวข้องกับอบายมุขให้โอกาสคนที่กล้าแสดงออกในทางที่ดีกว่า ใช้หลักธรรมชกนา น้อมนำ ปฏิบัติงานที่ดีต่อสังคมรอบข้าง ยกย่องผู้ที่ได้รับความสำเร็จ ทำประโยชน์ต้องออกมาจากใจ คิดทำดี มีประโยชน์ต่อผู้อื่นและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น แบ่งปันโอกาส แบ่งปันสิ่งของเมื่อจำเป็น บอกต่อสิ่งที่ทำดีแล้วกับผู้อื่น จัดสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สู่ชุมชนทางด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรมของชุมชนก็สนับสนุนตั้งมั่นอยู่ในศีล ๕ ประพฤติตนให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในการสมานฉันท์นั้น ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยแก้ปัญหา ไม่สร้างปัญหาเพิ่ม และที่สำคัญต้องช่วยกันสอดส่องดูแลสุขทุกข์ชาวบ้าน การพูดคุยกันในเบื้องต้น เป็นข้อตกลงเป็นหนทางหนึ่งระหว่างผู้นำกับประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจในทางเดียวกันด้วยความนับถือกัน ตามหลักสากลทั่วไป ตามกฎระเบียบของชุมชนที่วางไว้ มีการกล่าววาจาตักเตือนกันด้วยความหวังดี มีการใช้หลักคุณธรรมในการพูดคุย โกล่เกลี่ย เพื่อทำความเข้าใจในการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ โดยยึดผลประโยชน์ของชาวบ้านเป็นที่ตั้ง และเป็นไปเพื่อความเสมอภาค ในการใช้ประโยชน์จากผลผลิตของป่าชุมชน มีการแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์จากการเกิดขึ้นของป่า ต้องมีการให้ความร่วมมือกับชุมชน และชุมชนมีกิจกรรมที่ไม่ผิดต่างไปจากกฎระเบียบปฏิบัติ ซึ่งมีความเห็นที่ยอมรับตรงกันในเรื่องการจัดการป่าชุมชน

ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้กล่าวถึงแนวทางในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ตามหลักธรรมไว้ในเบื้องต้นว่า ชาวบ้านก็ให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชน มีการกล่าววาจาเป็นไปในทางที่สุภาพ มีการอะลุ่มอล่วยกัน มีความปรารถนาดี อยากให้ชาวบ้านมีที่ทำกิน และทำเกษตรกรรม เลี้ยงชีพได้ ผลผลิตได้แบ่งปันสู่ชุมชนอยู่เสมอ และการใช้ผลผลิตก็เกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกันอยู่ มีการละเมียดข้อบังคับบางอย่างบ้าง แต่ก็เพื่อดำรงชีพในชีวิตประจำวันเท่านั้น มีการกระทบกระทั่งในความคิดเห็นที่ต่างกันอยู่ แต่ก็มีการเจรจาพูดคุย อะลุ่มอล่วยกันตามความเหมาะสม มีการตักเตือนและพูดคุยทำความเข้าใจโดยอาศัยหลักพุทธธรรมในแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการพึ่งพาอาศัยกันนั้น การเรียนรู้วิถีการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อปรับตัวให้เข้ากับบุคคลรอบข้าง จะก่อให้เกิดความสุขในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ใช้อยู่ร่วมกัน ซึ่งการเสริมสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนทุกฝ่าย โดยยึดแนวทางการปฏิบัติ

ดังนั้นคือ เคารพซึ่งกันและกัน แสดงกิริยาที่นอบน้อมต่อกัน พุดดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ยอมรับในความแตกต่างทั้งความเชื่อ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เชื้อชาติ ผิวพรรณ รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันเมตตาต่อกัน คิดถึงจิตใจของผู้อื่น แสดงความห่วงใยต่อบุคคลรอบข้าง ไม่ซ้ำเติมให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากมากขึ้น ฝึกใจให้รักในการให้ มากกว่าการรับ เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบริจาคทรัพย์สิน หรือสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่นที่ยากลำบากหรือประสบภัยต่างๆช่วยเหลือผู้อื่นทำงาน หรือช่วยงานตามความสามารถของตนด้วยความเต็มใจ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนด หรือระเบียบของสังคม รักษาสิ่งจะวาจา ต้องทำให้ได้ตามที่รับปากไว้ไม่ทุจริต หรือเอาเปรียบผู้อื่นด้วยกลอุบายต่างๆไว้วางใจกัน ไม่ระแวงผู้อื่นจนเกิดความเป็นความบาดหมาง ฝึกความมีระเบียบวินัยในตนเองให้กลายเป็นนิสัย ไม่ดูถูกการกระทำ คำพูดหรือความคิดของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยาหรือวาจาที่ถูกศรัทธาความเชื่อวัฒนธรรมเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ของผู้อื่นเคารพสิทธิมนุษยชน ด้วยการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม

สรุปได้ว่า ในการศึกษาวิจัยโดยใช้หลักพุทธธรรมมาประยุกต์กับหลักบริหารจัดการป่าชุมชนของผู้นำชุมชนในครั้งนี้สิ่งที่มองข้ามไปไม่ได้เลยคือเรื่อง “ความยุติธรรม” ในกรอบของความเที่ยงธรรม และไร้อคตินั้นจะนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดและสังคมที่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น จึงชอบแล้วที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามจะย้ำเตือนว่า "ธรรมนั้นแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม" เพราะเมื่อใดก็ตามที่เราให้ความใส่ใจ และรักษาความยุติธรรม หรือเที่ยงต่อธรรม เมื่อนั้นความยุติธรรมที่เราเพียรพยายามที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงตรงนั้น จะทำหน้าที่รักษาตัวเราและสังคมให้เกิดดุลยภาพ และทำให้มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในฐานะเป็นสัตว์สังคมสามารถอยู่ด้วยกันอย่างไว้นื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้เกิดการเชื่อมสมานความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันมากยิ่งขึ้น ในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่เกิด แก่ เจ็บ และตายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและเที่ยงธรรม ทุกวันนี้ สังคมมีกฎหมายมากมายหลากหลาย ซับซ้อนและละเอียด สืบเนื่องจากความซับซ้อนทางสังคม และพฤติกรรมของบุคคลอันเป็นผลจากความรู้สึกลึกซึ้งทางจิตใจที่ซับซ้อน และยิ่งโลกมีความซับซ้อนเท่าใด กฎหมายย่อมวิวัฒนาการไปตามความซับซ้อนนั้น เพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลง แต่สิ่งที่เป็นข้อดกกลางสากล คือ หลักศีลธรรม ยังคงเป็นหลักการให้บุคคลยึดถือเป็นหลักคิดและเป็นมโนธรรมสำนึกภายในเพื่อสำนึกกว่า มนุษย์ย่อมมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่สามารถจำแนกและเลือกกระทำสิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว สิ่งไหนถูกและสิ่งไหนผิด สิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ หรือสิ่งไหนสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม หากจะเห็นความต่างระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม อยู่ที่กฎหมายสามารถบังคับเอาผิดและลงโทษ แต่ศีลธรรมไม่บัญญัติโทษตายตัว แต่เป็นความรับผิดชอบขั้นสูงในความเป็นมนุษย์ หลักสารถีธรรม๖เป็นอีกหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชน ในเขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

๔.๘ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน เขตอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

บทบาทของผู้นำชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ผู้นำชุมชนควรมีทักษะของผู้นำในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ คือ ๑) ทักษะในการสื่อสาร เพื่อให้ชุมชนได้รับฟังข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ๒) ทักษะในการสร้างความร่วมมือ ร่วมใจกับชุมชน โดยให้ความสำคัญถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ด้วยความประนีประนอมกัน และหลีกเลี่ยงความรุนแรง พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ อันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย รวมทั้งการเสนอแนวทางการเสริมสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น ด้วยแนวทางการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้สึกดีใจกับผู้นำชุมชนที่มีความมั่นคง ๓) ทักษะการบริหารจัดการด้วยความรู้ ความสามารถ เปิดเผย จริงใจ ชี้แจงข้อเท็จจริง น่าเชื่อถือ รักษาสัญญา มีความเสมอภาค ไม่อคติ และให้ความยุติธรรม และนำไปสู่แนวคิดของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนและนำไปสู่ความสงบสุขของชุมชนอย่างแท้จริง และ ๔) ทักษะการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือนายอำเภอมอบหมาย

บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน ในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนควรปฏิบัติตามแนวทางต่าง ๆ คือ ๑) ควรมีการปรับตัวและมีการเรียนรู้กับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในจังหวัดน่าน ทั้งทางด้านการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้น ๒) ควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์สามารถสร้างศักยภาพในการทำงานและประสานชุมชน มีการวางแผนกำหนดวิธีการขั้นตอนในการทำงานอย่างเป็นระบบ สร้างความไว้วางใจกับชุมชนชาวบ้านมีการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบคอบทุกด้านก่อนการตัดสินใจ ๓) ควรกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาแบบบูรณาการ เพื่อก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนและสมดุลภายใต้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๔) ผู้นำและชุมชนควรมีการวางแผนร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น และต้องยอมรับเหตุผลของกันและกัน ๕) ควรมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ โดยต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ๖) ควรมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในความสามารถของแต่ละฝ่าย เพราะเป็นสิ่งที่ผู้นำพึงกระทำในการจัดการป่าชุมชน อีกทั้งการเพิ่มพูนป่าต้นน้ำ การอนุรักษ์สัตว์ป่า และการเพิ่มโอกาสให้ชีวิตของคนในชุมชนเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม

การขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน ภาครัฐควรมีการยกระดับป่าชุมชน เป็นป่าชุมชนแห่งชาติ โดยยึดหลักการจัดการป่าชุมชน แบบมีองค์ความรู้ ๓ ประเภทคือ ๑) ความรู้จากงานวิชาการ ๒) ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ๓) ความรู้จากวิทยาศาสตร์ที่เป็นสากล องค์ความรู้ ๓ ประเภทนี้ ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วน ทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อความสมานฉันท์ในการจัดการป่าชุมชน โดยโครงการงานวิจัยที่จะช่วยผลักดันให้ข้อมูล องค์ความรู้ต่างๆ สนับสนุนการจัดการป่าชุมชนเกิดขึ้น ดังนั้น แนวทางในการบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่จึงเป็นความจำเป็นต้องนำองค์ความรู้กับการจัดการป่ามาเชื่อมโยงกัน บทบาทของผู้นำชุมชนต่อหน่วยงานภาครัฐองค์กรสนับสนุนภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ได้มีส่วนร่วมและการบูรณาการบทบาทของผู้นำต่อชุมชนด้วยความเข้าใจข้อมูลความรู้พื้นฐานของชุมชน เพื่อนำไปสู่การปรับตัวกิจกรรมและการตัดสินใจในทุก ๆ ด้าน ทำให้ป่าชุมชนยังดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนต้องเป็นไปอย่างสมดุล ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน และการจัดการด้านการอนุรักษ์ ที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคีเครือข่าย การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการขยายตัวต่อการบริโภค การจะให้ชาวบ้านยอมคืนผืนป่าพร้อมกับไม่บุกรุกเพิ่มเติม นั้น ย่อมไม่สามารถใช้เพียงการสั่งการจากส่วนกลางหรือภาครัฐตามตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียวได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการใช้ความรู้ในการดำรงชีพ การทำให้ชาวบ้านเหล่านี้สามารถหารายได้เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จึงจำเป็นต้องอาศัยบทบาทของผู้นำในชุมชนในการบริหารจัดการ

การจัดการพื้นที่ป่าชุมชนระหว่างภาครัฐกับประชาชน ภาครัฐควรมีนโยบายการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนด้วยแนวทางต่าง ๆ คือ ๑) การประชาสัมพันธ์ โดยดำเนินการประสานงานกลุ่มชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดการประชาสัมพันธ์ ประชุม ให้ความรู้เรื่องการจัดการป่าชุมชน และรายละเอียดในการดำเนินงานป่าชุมชน เผยแพร่กิจกรรมส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ๒) สนับสนุนโครงการพระราชรัฐ ส่งเสริมอาชีพและสนับสนุนการจำหน่ายสินค้าเกษตร ๓) ฝึกอบรมให้ความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนตามนโยบายการส่งเสริมจัดการชุมชนให้อยู่ร่วมกับป่าในการแก้ปัญหาของคนในพื้นที่ ๔) การกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนให้ชัดเจน โดยอาศัยมาตรการการบริหารจัดการ มาตรการทางสังคมจิตวิทยา ๕) การผ่อนผันให้ผู้ยากไร้ จัดสรรที่ทำกิน โดยไม่ต้องเป็นกรรมสิทธิ์ แต่รับรองสิทธิร่วมในการจัดการที่ดินของชุมชน แก้ปัญหาของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยการจัดทำแนวเขตที่ดินของรัฐให้ชัดเจน ด้วยเทคโนโลยีภาพถ่ายจากดาวเทียม พิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดินในเขตที่ดินรัฐ จากหลักฐานเอกสารสิทธิต่างๆ ๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนจากโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่ป่าและโครงการปลูกป่า ขยายพื้นที่ป่าชุมชนจากที่ดินของเอกชนที่ยกให้เป็นที่ดินของรัฐ เพื่อประโยชน์ของชุมชน ๗) ส่งเสริมการ

ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่เอกชน ๘) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน ให้ดำเนินตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๙) ส่งเสริมเกษตรกรให้มีการใช้สารเคมีที่ปลอดภัยและเหมาะสม ๑๐) สนับสนุนการปลูกต้นไม้ การปลูกป่าอย่างจริงจัง เช่น ธนาคารต้นไม้ ปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ๑๑) มีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้บุกรุก ปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย ๑๒) สร้างความเข้าใจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกิจกรรมตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับระเบียบกฎหมาย รวมทั้งการดูแลรักษาป่า ฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ๑๓) กำหนดแนวกันชนและที่ราบเชิงเขา ให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การปลูกป่า เพื่อป้องกันภัยพิบัติ และป้องกันการบุกรุกป่า

แนวทางในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน ตามหลักสารานุกรม ๖ พบว่า ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชน มีการกล่าววาทะเป็นไปในทางที่สุภาพ มีการระดมอ่วยกัน มีความปรารถนาดี ผู้นำชุมชนต้องการให้ชาวบ้านมีที่ทำกิน และทำเกษตรกรรม เลี้ยงชีพได้ แต่ขณะเดียวกัน ยังมีการละเมิดข้อบังคับบางอย่าง ทั้งนี้เพื่อดำรงชีพในชีวิตประจำวันเท่านั้น มีการกระทบกระทั่งในความคิดเห็นที่ต่างกันอยู่ แต่ก็มี การเจรจา พุดคุย ตกลงกันได้ตามความเหมาะสม มีการ تذ็เตือนและพุดคุยทำความเข้าใจโดยอาศัยหลักพุทธธรรม ซึ่งการเสริมสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนทุกฝ่าย โดยยึดแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้คือ เคารพซึ่งกันและกัน แสดงกิริยาที่นอบน้อมต่อกัน พุดดีต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ยอมรับในความแตกต่างทั้งความเชื่อ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เชื้อชาติ ผิวพรรณ รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันเมตตาต่อกัน คิดถึงจิตใจของผู้อื่น แสดงความห่วงใยต่อบุคคลรอบข้าง ไม่ซ้ำเติมให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากมากขึ้น ฝักใฝ่ให้รักในการให้ มากกว่าการรับ เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบของสังคม รักษาสิ่งจะวาจา ไม่ทุจริต หรือเอาเปรียบผู้อื่นด้วยกลอุบายต่างๆ ไว้วางใจกัน ไม่ระแวงผู้อื่นจนเกิดความเป็นความบาดหมาง ฝักใฝ่มีระเบียบวินัยในตนเองให้กลายเป็นนิสัย ไม่ดูถูกการกระทำ คำพุดหรือความคิดของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยาหรือวาจาถูกศรัทธาความเชื่อวัฒนธรรม เชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ของผู้อื่นเคารพสิทธิมนุษยชน ด้วยการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม

จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นกรอบองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย